

43

Yerevan, Mashtots Institute of Ancient  
Manuscripts (Matenadaran)  
2267: 43r-52v

**The Armenian-  
Qypchaq glossary  
of deacon Lussig  
to Psalter  
Lviv, 1581**

**1 - Ա:** (43r) Պամութի Հայի և Խըբչախ լեզուի. մեկնեալ՝ լուսիկ:

1Երանեալ է այր որ ոչ զգնաց՝ ի խորհուրդս ամբարշտաց.՝ ի ճակի մեղա-  
տոց նա ոչ նստաւ.

Սանլատրը եր՝ խայսի քի պարմատը քէնկաշինսա խըրսրզարնընկ. տա եօ-  
լոնսա եազիսլինընկ. օլ օլուորմատը:

Sanlıdır er, xaysi k'i barmadı k'engäşinä χürsizlarnij da yoluna yazıçılı-  
larnij ol olturmadi.

**Ա - Օ:**

ժամդից  
ի ժամն  
մի թափեցի

զի Հօսէ

ի մնոտիմ

անդիման

ի միասին

խգեցուք

լուծուք

ընկեցուք

ի մէջ

զուծ

ծագս

Հովեցես

զանօթ

փրտի

արդ

կորընչիցիք

բորբոքեցի

**2 - Ռ:**

Ինէլիքը իմ

ննջեցի

բիկոյ

զօրայ

պատեալ

պշրլ

Հարեր

ի տայրապարտուց

**3 - Վ:**

անդորրօ

խառափիրսք

զնանրութի

զղջացարուք

**Եվէդ օր՛:**

արշալարնընկ

վախոնսա

դօքլիկ եա սիկմկայ

քի եազտրըրը

պօշլինու՛

խարշի

պիրկայ

չէշիիխ

չէշյիիխ

սալյիիխ

պիզտոն

պօյոնարուխոնս

խըրըղը

գուգսարսէն

սաղըդ

չօլմաքչինինկ

Հալի օշդա

դաս պօլուրսիդ

խարոնսա

Evet or":

arčallarnij

vaxtina

tökülmägäy ya silkmägäy

ki yağdırır

bošluxnu"

χarši

birgä

čeşiyiχ

čeşiyiχ

saliyīχ

bizdän

boyundruxun

χirriγi

kütsärsen

sayit

čölmäkçiniŋ

hali osta

tas bolursiz

χapunsa

χüstüručilarım

čirim yattim

tümän

čerüv küčlü

čöp čövrä

dolaşip

urduŋ

heč yergädän

avlaχ

bek erkilär

hečlikni

pošman boluijuz

## [Colophon]

Թակ ու ապրիլ ժք. Չեռանմբ լուսիկ սարկաւագի:  
(43v) 5 - Է:

Կոկորդ՝  
անկցին  
դաւանաց՝ ցին  
պարծեսացին  
Տը ու զինու  
պատկ  
**6 - Պ:**

բժշկեա  
մակիճս  
զանկողինս թայցի  
յեսոս

**7 - Է:**

Հալածաց՝  
Գուցէ  
Երեկ  
ափշտա]կ[հ]ացէ  
ապա  
բնակեացցուացէ  
ի սպառել  
որ ոչ ած  
այրեցելովք է  
ահակ երկնեց՝  
անկցին  
խորիսորատ  
դագաթան  
իջեն  
**8 - Բ:**

ստունտիեցայց  
եղծի  
և Հակոկին  
թէ ալց  
ծեռակերտաց  
խաճ և զարջարն  
**9 - Բ:**

տկարասցին  
սաստեցեր  
ընկան  
առցէ  
անդրէն  
դժոխ

**9/10 - Բ:**

դէպ

օվուրովարը  
դուշքայլար  
քի աշղովադու՛ր  
օկոնկայի՛ր  
եարապը  
դաճ

ծնկալդ  
օրնումնու  
դօշաքիմի չադդըմ  
քէրի. արդիսարի

խուլուչիլարըմ  
շահաթ  
խաչան  
խաբսակայ  
սօնկրա  
սրղնարոկայ  
դուկադմա  
եպէրմաս  
քոյսուրմախ ափիլա  
օշդայ պաշլատը  
դուշքայլար  
դէրան չողուրլար  
դէպապնընկ  
էնկայլը

դօշարլնստան  
պուկովկայ  
խարշի դուրուչի  
տարման  
խօլ իշի  
խօյոն դուկարնոր

քոչսուվանկայլար  
օշաշինկ  
պադդըլար  
դուդքայ  
անտա  
դամը

եօլուխան

Xolu ašíra Lusig,  
diyakonus armenus.

ovurtları  
tüskäylär  
ki açıylattılar  
ögüngäylär  
yarağlı  
tadž

oňalt  
ornumnu  
töšäkimni čilattım  
keri, artxarı

χuvučilarım  
şahat  
χačan  
χapsagay  
sonjra  
siiyindirgay  
tügätmä  
yebermäs  
küydürmäç bilä  
ošta başladır  
tüskäylär  
terän čoyurlar  
tebäsiniј  
engäyl(ä)r

töslärindän  
buzulgay  
χarši turuči  
därman  
χol işi  
χoyun, tuvarnï

küčsüzlängäylär  
öcästiј  
battilar  
tutkay  
anda  
tamux

yoluχkan

|                    |                  |                       |
|--------------------|------------------|-----------------------|
| անսես              | գօրումնուզ       | körümsüz              |
| վարանեալ           | պուսովուր        | busulup               |
| [Ա]ռուղ իրում      | օրմանստա         | ormanda               |
| ձգել զնայ          | երխմակա          | yığmaga <i>alarmi</i> |
| զի մի ևս ավելուցու | քի տաղն այդմակայ | ki dağın aytmagay     |

**10/11 - Ճ:**

|            |            |             |
|------------|------------|-------------|
| կապարճս    | սաստախարդն | sadaçlarin  |
| արտեանունք | գերիքլարը  | kirpiklärri |
| ծծումքը    | կուկուրդ   | güğürt      |
| մրիկ       | տուֆան     | dufan       |

**11/12 - Ճ՛:**

|               |                |                 |
|---------------|----------------|-----------------|
| ապրեցոյ       | խուդխար        | χutxar          |
| (44r) ա[յ]ժմն | Հալի           | hali            |
| Համարձակեցայց | Փարահան պօլիիմ | färahan boliyim |
| Է պատիկ       | Է քրադ         | 7 krat          |

**13/14 - Ճ՛:**

|              |                |                        |
|--------------|----------------|------------------------|
| ասաց անզգամն | Հարսդ. Փահամնդ | aytti harsiz, fähamsiz |
| խոսորեցան    | սաբդըլար       | saptilar               |

**14/15 - Ճ՛:**

|            |               |                   |
|------------|---------------|-------------------|
| մերձաւորաց | Եռվուխտայլի՛' | yuvuχtagılärindän |
| կաշուռ     | մզտա          | mizda             |

**15/16 - Ճ՛:**

|               |                 |                 |
|---------------|-----------------|-----------------|
| աճախե[ս]ցին   | արդդըլար        | arttilar        |
| վաղվաղե[ս]ցին | դէղանկայլար     | tezlängäylär    |
| որ ա[յ]սրէն   | քի մոնստայ      | ki munda        |
| վայելչութի    | քօնանմախընկնընկ | könänmäχijnpöij |

**16/17 - Ճ՛:**

|            |                    |                  |
|------------|--------------------|------------------|
| խիստ       | պէք                | bek              |
| բիբ ական   | պօպաքըն            | böbäkin köznüyj  |
| տառապցւյին | զապուն էդի՛'       | zabun ettilär    |
| ի ճարպս՝   | սէմիպլիքինստա      | semizlikindä     |
| արգելան    | դիեօվու պօլոտուլար | tüyovlu boldular |
| պատեցան    | տօլաշդիլար         | dolaştılar       |
| ուշ եդին   | խուլախ խօյ         | χulaχ χoy        |
| Համարեցան  | Հեսերլանսրըլար     | hesepländilär    |
| յորս       | ավկայ              | avga             |
| գարանեալ   | պուսովուր          | busulup          |
| ժամանեայ   | եդիշ               | yetiš            |
| խարանեա    | գիյկին             | tüygün           |

գաղտնօքօք  
ի զմացուածս

եաբուլըսկունկ պիլս  
խալկանըն

յարսչլսչսի bilä  
χալգանին

## 17/18 - ՃԵ:

ապրեցայց  
երկոնք  
մաշու  
վիշտք  
փայլատակոնք նր  
Հատոն  
և Էջ. և մէք

ապրանիյիմ  
դօլըսնսմախը  
օլում  
դօդիսարլիսը  
եաճայլախ  
գէսիլտի  
խարսանըլուսի դիպինսայ

abraniyim  
tolyanmaçxi  
ölüm  
totxarliçxi  
yaşnamaç  
kesildi  
da endi, da xaramyuluç  
tibinä

սլացաւ  
ծածկոյթ  
յարկը  
օգոց  
ի փայլատակել  
կայծակոնս  
որտոց  
ցրուէց  
աղբերք  
և ի չնչել  
(44v) զգուշացայց  
առն  
զմիւրսն  
քեւ  
Երդչերուի = Եղջերուի  
բնդարձակեցեր  
ի սոորէ  
կամաւ գունչաց  
վրէժ  
բարկացողաց  
[Exodus 15: 1-19]

աղընտը  
եաբօվու  
օթախլար  
Հայվաննընկ  
եաբրամախ  
ուշունլու  
դօդրատը  
դաղըդը  
չօվրախլարը  
տա դընրիսնսա  
սաղդ աօլիյիմ  
Է՛ր  
խախուղլարնը  
սէսինկ պիլս  
մարանընկ  
ավլախ Էրդինկ  
դիպիմայ  
պալչինըն օրսամլարնընկ  
օչ  
օչաշուրուչիլարըմ

ayındi  
yapovu  
otaxlar  
havanij  
yaltramax  
uçunlu  
kökrädi  
tağı(t)tü  
čovrəxları  
da tünixına  
saxt boliyim  
er  
χaxutlarni  
seniç bilä  
maralnij  
avlaç ettiŋ  
tibimä  
balçığın oramlarni  
öč  
öcäştürüçilärim

զէեծեալս և զերիվարս  
ընկեց  
սպառզինսաց  
զեղէգն  
դիզան կացին  
զավարն  
արկից  
կապար  
սաստիկս  
զարուեստս  
բանակետի՛  
բղուացոց

աղլանկանլար տա  
աղլարնը սալտը  
եառայլլրարնը  
խամընը  
եղն դուրտուլար  
դալաննը  
ուրիյիմ  
խօրդաշին  
մուխրամ  
բէշալսը  
թաբօրունկա  
արափիտաննընկ

atlanganlar da atlarni  
saldi  
yaraylılarni  
χamışnii  
yiryin turdular  
talannii  
uriyim  
χoryaşin  
muşkâm  
peşälär  
taboruya  
Arapistannij

|                            |                       |                             |
|----------------------------|-----------------------|-----------------------------|
| <b>փոսթացն</b>             | <b>ճաշիլանտըլար</b>   | <b>džähtländilär</b>        |
| <b>քարանկցին</b>           | <b>դաշ խայդքայլար</b> | <b>taš ḥaytkaylar</b>       |
| <b>այսմ'</b>               | <b>պու գէղ</b>        | <b>bu kez</b>               |
| <b>երկինք պատմեն կանոն</b> |                       | <b>[«Kök aytar» ganonu]</b> |

**18/19 - ՃՌ:**

|                       |                         |                         |
|-----------------------|-------------------------|-------------------------|
| <b>իսոսք</b>          | <b>կալաճի</b>           | <b>galadži</b>          |
| <b>արևու</b>          | <b>քոն դօլ'</b>         | <b>kun toyusu</b>       |
| <b>սկայ</b>           | <b>ազնավոր</b>          | <b>aznavur</b>          |
| <b>նորուն</b>         | <b>անընկ</b>            | <b>anij</b>             |
| <b>ի տապոյ</b>        | <b>խզովոնստան</b>       | <b>χizovundan</b>       |
| <b>նոյն</b>           | <b>օլ</b>               | <b>ol</b>               |
| <b>'է</b>             | <b>տոռու</b>            | <b>dur</b>              |
| <b>քան գականս</b>     | <b>նէ քի պահապի դաշ</b> | <b>ne ki bahali taš</b> |
| <b>պատկինս</b>        | <b>օզդան</b>            | <b>özdän</b>            |
| <b>մեզու խլորիսիս</b> | <b>ա քէսաք չիյսպալ</b>  | <b>1 kesäk čibal</b>    |

**19/20 - ՃԹ:**

|                              |                  |                  |
|------------------------------|------------------|------------------|
| <b>անկցութեր = անձկութեր</b> | <b>դարլինընկ</b> | <b>tarlıxniy</b> |
|------------------------------|------------------|------------------|

**20/21 - Ի:**

|                      |                          |                           |
|----------------------|--------------------------|---------------------------|
| <b>պսակ ի քարե</b>   | <b>դաճ պահապի դաշդան</b> | <b>tadž bahali taštan</b> |
| <b>գոյցի</b>         | <b>դարուլիսյ</b>         | <b>tapulgay</b>           |
| <b>դիցես</b>         | <b>խօյկայսէն</b>         | <b>χoygaysen</b>          |
| <b>ի Հանց ի Հուր</b> | <b>եալինընայ</b>         | <b>yalinina</b>           |

**21/22 - ԻԱ:**

|                              |                           |                          |
|------------------------------|---------------------------|--------------------------|
| <b>անսացեր</b>               | <b>խուլախ խօյմա</b>       | <b>χulaçχ xoyma</b>      |
| <b>ի ստեամց</b>              | <b>Էմչաքլար</b>           | <b>emčäklär</b>          |
| <b>անկա</b>                  | <b>դուշդում</b>           | <b>tüštüm</b>            |
| <b>զուարակ</b>               | <b>սրպրլար</b>            | <b>sirýrlar</b>          |
| <b>ցուքք քէրք</b>            | <b>պուղալար սէմիդ</b>     | <b>buğalar semiz</b>     |
| <b>մնչչէ</b>                 | <b>մննկրար</b>            | <b>mujrar</b>            |
| <b>ի քիմս իւր</b>            | <b>դանլահիմայ</b>         | <b>taŋlayima</b>         |
| <b>կցեցաւ</b>                | <b>եապուշդու</b>          | <b>yabuştı</b>           |
| <b>(45r) զմիամաւութի իւր</b> | <b>Եարլըզն անսամինկ</b>   | <b>yalğızin anamnij</b>  |
|                              | <b>մինիր</b>              | <b>menim</b>             |
| <b>եղջերէ միմեղջերէ</b>      | <b>մննկուստան</b>         | <b>münjüzdän</b>         |
|                              | <b>գարգարնընկ</b>         | <b>karkar(d)a(n)nij</b>  |
| <b>տողմ(=տոռմ) աղամց</b>     | <b>Ճաւ տայֆայլարնընկ</b>  | <b>džins tayfalarnij</b> |
| <b>նովաւ կէա</b>             | <b>անընկ պիլա դիրիլիր</b> | <b>anij bilä tirilir</b> |

**22/23 - ԻԲ:**

|                  |                 |                |
|------------------|-----------------|----------------|
| <b>ի վայրի</b>   | <b>դուզտակի</b> | <b>tüzdägi</b> |
| <b>անոյց զիս</b> | <b>պէսլատը</b>  | <b>beslädi</b> |

**ցուպ****գաւազան****զանապակ****արբ՝****դայախ****դայախ****զուլալ****իջիտի**

tayaχ

tayaχ

zulal

icirdi

**23/24 - Ի՞դ:****լրիւ իւրով****դուկալիքի պիլայ**

tügälliki bilä

**24/25 - Ի՞դ:****Հեղոց  
կակարանս իւր  
զի միամօր  
կցորդ****սէքինլարկայ  
պիթիքլարըն  
պիրկինսար անամնլնկ  
օրդախ**sekinlärgä  
bitiklärin  
birginäsi anamnij  
ortaχ**25/26****վայելչութի  
արենահեղ  
ած****շօղրաթին  
խան դօքուչի  
թէնկրի**šöyrätin  
χan töküči  
tejri**36/37****դալարի  
Հովուեսցես  
առակեալ իցեն  
լուայ  
Հեգը են  
փափկասցին  
սպասէ  
զատամննս  
Հարկանել  
խորտակեսցի  
ուղլին  
կործանեսցի  
[ծեռն]կալու է****եաշ  
գուղուկայսէն  
օխշաշլանըրդրլար  
դիյիլ  
սէքինստիրլար  
Հովուր  
շաշուտլար  
դիր  
ուրմակա  
եանչքայլար  
գուղադըրըր  
եխրլայ  
դուղուչիտիր**yaš  
kütülgäySEN  
oχşaşlaniptırlar  
tiyil  
sekindirlär  
huzur  
čaşutlar  
tişləri  
urmaga  
yançkaylar  
tüzätilir  
yüχilgay  
tutučidir**103/104****ձօրձս վերարկու  
պաշտանեայք  
Հուր կիվելոյ  
սահման  
բնդծործորս  
վայրի  
ցիոր = ցիոր  
բուստցեր  
արաքլի****թօն գիյինիշին եա  
եաբօվլու  
խզմնթքարլարը  
օմդան գոյսուրուչի  
չէք եա Հրանիշյա  
բրիսլըրիսլար  
քիյիք  
եասպան եա էշաքլարը  
օադուրտոն  
լակլակնենկ**ton kiyinişin ya yapovlu  
χizmätkârları  
ottan küydürüči  
çek ya hranica  
pırçıl[d]ı pırçılı[d]ı  
kiyik  
yaban ya eşäkläri  
östürdüŋ  
läglägnij

**Նապաստկաց**

**իօյ եա սէրնա**

χοյ ya serna

**անդոյրը**

**ալվախ**

avlayx

**104/105**

**կշտամբեաց  
եղյծ**

**ազարլատը  
չէշի**

azarladü  
češti

**105/106**

**անսացի  
(45v) բեկումն  
գարշեցոց**

**ֆիքիր եղդիլար  
արնըխլիս  
իկրանչիլիս եղդի**

fikir ettilär  
siniçliç  
igränçiliç etti

**[Isaiah 38: 10-20]**

**աղգաստհնե-**

**ուրուղ գօգում**

uruγ köküm

**106/107**

**գարշէին  
աղտա[ղ]սուկս  
ճաշիճս**

**իկրանըր ետի  
պաշխլը  
կոլլու**

igränir edi  
balçılıç  
göllü

**118/119**

**մածաւ**

**ոցուսու**

uyudu

**109/110**

**զարուսեակ**

**չօլբան եօլուող եա  
կոնաշ**

Čolpan yolduz ya gunäš

**68/69**

**չիւր**

**իօննախ**

χonaχ

**114/116**

**զինե  
երկոնք  
զանձկութի**

**չօվրա  
ինչխամախը  
դիսպինը**

čövrä  
inçhamaxi  
tixizliçni

**117/118**

**անկեան**

**պուշխախ**

buçxaχ

**118/119**

**ընթացա  
արգեի  
բեեռեա  
զզուէ[ս]ցեն  
զրաբարսութենէ  
վտակը**

**եռկուրսում  
դիյդիս  
խատակին  
խըրխլակայլար  
իփդիրանդան եա  
պօշ պօրչուլարտան  
ախըն սո՛**

yügürdüm  
tiydim  
χadagin  
χiyiclagayalar  
iftirasından ya  
boş borclulardan  
axın su

**564**

**ստարաժամու**  
**նեղեն**  
**անսարգոյունս**

**վախտաղ**  
**ինձիյդիյիրլար**  
**ձիկէրտիլլար'**

vaχtsiz  
indžitiyirlär  
džigersizlär

**49/50****մերուստ****եօղարդըն**

yoγartin

**106/107****սիզս****պէքլօվոնն եա խալլար**

beklövün ya χalχ[a]lar

**122/123****տիկնոչ****սիքասը**

bikäsi

**17/18****զթիւրեալսն****խախուդլարնը**

χaxutlarni

**126/127****թօթաբելոց****սիլքուչիլար**

silküčilär

**128/129****զուն****կարտանին**

gärdanin

**130/131**

**մանուկս սարդուցեալ**  
**ի ստենէ**

**օղանն ուրումիշ գօշլարն** oylan urulmış töslarin

**անդրէն ի նոյն**  
**արդեւաք**

**անտօխս անկար**  
**Հալլարթ**

andoχ [<>anda oχ] ajar  
hälbtät

**26/27****սակայն****Հալլարթ**

hälbtät

**136/137**

**կցեսցի**  
**թշուարական**

**եաբուջքայ**  
**զաբոնն**

yapuškay  
zabun

**139/140****կայծակու****քօմուրլար**

kömürlär

**138/139****Հանդարտեն****չտամսնոր**

čidamandır

**140/141**

**կցորդ**  
**արդելան**

**օրթախ**  
**դիյիլսիլար**

ortaχ  
tiyildilar

**143/144**

|                     |                    |
|---------------------|--------------------|
| <i>շտեմարանք</i>    | <i>Հումիսարման</i> |
| <i>խրամատութիւն</i> | <i>Էսիկիլիք</i>    |
| <i>Հրապարակ</i>     | <i>մահալատոյ</i>   |
| <i>ցանկոր</i>       | <i>չեղանլարընա</i> |

hum[na], χарман  
essizlik [= eksiklik]  
mahalada  
četänlärinä

**146/147**

|                |                      |
|----------------|----------------------|
| <i>բեկեալ</i>  | <i>սընըխ</i>         |
| <i>վերս</i>    | <i>Երալար</i>        |
| <i>պատէցին</i> | <i>չուրկայտըլլար</i> |
| <i>բառ</i>     | <i>Եղիշնախ</i>       |
| <i>սկայի</i>   | <i>ազնաւուր</i>      |

sünix  
yaralar  
čürgädilär  
yetişmäχ  
aznawur

**146/147**

|                 |                 |
|-----------------|-----------------|
| <i>պատգամիք</i> | <i>այդուշու</i> |
|-----------------|-----------------|

aytušu

**Деяния 1:4**

|                           |                             |
|---------------------------|-----------------------------|
| <i>սպասել գործք առքից</i> | <i>թօվկայլար Ետի բօվէին</i> |
| <i>առ գրանս</i>           |                             |

tözgäylär edi povinen

**(46r) 146/147**

|                 |                  |
|-----------------|------------------|
| <i>ասրը</i>     | <i>դիֆոկինսի</i> |
| <i>և զմէգ</i>   | <i>թումաննը</i>  |
| <i>սառն</i>     | <i>պուզ</i>      |
| <i>ճնշեսցէն</i> | <i>ուֆուրուր</i> |

tiftikni  
tumanni  
buz  
üfürür

**[Habakkuk 3]**

|                      |                      |
|----------------------|----------------------|
| <i>ճառագայթ</i>      | <i>իշիղլարը</i>      |
| <i>Հարուածք</i>      | <i>դօվուշլար</i>     |
| <i>դիտեաց</i>        | <i>դինդի</i>         |
| <i>կապարձից</i>      | <i>սաստախարը</i>     |
| <i>ի սաստկութենէ</i> | <i>մուխքամիշիրնկ</i> |
| <i>անդգնութիւն</i>   | <i>պիզմիլիքինսկ</i>  |
| <i>գաղտնիս</i>       | <i>Եաշիրոդին</i>     |

işiryları  
tövüslär  
tin[t]ti  
sadaχları  
muχkâmlıχij  
bizmilikiŋ  
yaširtin

**[Isaiah 38]**

|                         |                 |
|-------------------------|-----------------|
| <i>ծիծառ</i>            | <i>խարլըղաչ</i> |
| <i>[Deuteronomy 32]</i> |                 |

χarlıγač

**[Exodus 15]**

|                |                 |
|----------------|-----------------|
| <i>բաւական</i> | <i>Եղիկնչաչ</i> |
|----------------|-----------------|

yetginčä

**կապար**

|                 |
|-----------------|
| <i>Խօրդաշին</i> |
|-----------------|

χorγašin

**60/61**

|                |               |
|----------------|---------------|
| <i>աշտարակ</i> | <i>պուռած</i> |
|----------------|---------------|

burdž

**51/52**

|                |               |
|----------------|---------------|
| <i>խընեսցէ</i> | <i>ուզկայ</i> |
|----------------|---------------|

üzgäy

**566**

**կրցեցաւ  
[Isaiah 38]**

մնձրչեւ

**58/59**

դաւղանձեւցին

**49/50**

**կարծեցեր  
[Deuteronomy 32]**

առՀաւիկ = արՀաւիք

**[Isaiah 38]**

մընջեցի

նուաղեցին

լրի

փարատեցոյց

եսպոշտու

ճրվելտար

եսմկշակայլար

սընթըրդընկ

խալապալար

դիյիլլր էսիմ

էքսիլտիլար

էքսիլտի

գԵղարտը

yabušdu

dživildar

yanjşagaylar

**43/44**

նախասորդին

այս մին ախանձ իրկանն է-

\*կատականաց

**[A margin note:]**

\*19 այսմինա խանձիրկւ նոն է:

էրլավայ էդուշիմի

մասխարալէխկա

ir̄isvay etüčimni

masxaralıçka

**44/45**

մերջաւորս

պաճուճեալ

պաճուճեալ

զմուռս

տաշին

սկասին

փղոսկրէից

ածցեն

էդաքլար

տանաթքան

շաւհրաթշանկան

միրայ

թէմեան

խիարշամկա՛ր

ֆիլ սովաքլարինտան

քովուրկայլար

etäklär

donatkan

šöhrätlängän

mira

temyan

çiyarşambar

fil söväklärindän

küvürgäylär

**36/37 - ՃՐ**

խորտակեային

կալու է

խոտորեաց

եսնչքայլար

դուդուշիտուր

քէրի պօլ

yančkaylar

tutučidur

keri bol

**5**

մերժեայ

երախ

yřraχ [= keri et]

**36/37 - ՃՐ**

դաստապարտէ

զի գոն

սուչլու

գէրայ պարտը

sučlu

zerä bardır

մնացուածք առն  
կորիցէ  
վերակացու է

նասիբի ատամնլնկ  
իթքայ  
քօզադոչիսիտիր

nasipi adamnij  
itkäy  
közätüçisidir

## 37/38

բեռն ծանր  
նեխեցան  
անզգամնոթե  
տառապեցայ  
բոնայդատեին  
և ոչ գմն խօսք

իւք աղլր  
իրինլանսորլար  
սէղակիթիմնինկ  
զապոնլանտրմ  
զուլում պիլայ  
տա պօլմակայ սօզ

yük ağır  
irinländilär  
seziklikimnij  
zabunlandüm  
zulum bilä  
da bolmagay söz

## 38/39

(46v) ջեռեան  
քանիօն է  
և կար զօրութե՛՛  
ամենսկին  
մեղի  
ապաքէն  
ի զուր  
կամ կար  
թոյլ արտ

խըզտը  
նէ խաստարտըր  
տա քուչու՛ խոս՛  
պարշա պիլա  
թենի  
ալայ օխ  
Հէ՛ երկ՛  
եա քուչլու  
պօշ էթ

χىزدى  
ne җадардир  
da küçlü χuvatnij  
barça bilä  
tenli  
alay oχ  
heč yerg[ädän]  
ya küçlü  
boş et

## 39/40

Հեր

սաշի

sači

## 40/41

'ի մակիճս  
յանկողինս  
շրնջեին  
աւելուցու

թօշաք  
օրնուն  
քսիպարլար էտլար  
արդըխ

töšäk  
ornun  
kispışlarlar edilär  
artıχ

## 41/42

ուզ փափաքէ  
սահանսաց  
սբաւանկը  
և ալիք

նէշիք Հասրաթդիրը  
ախընլարինկնինկ  
իւսպանմախպարդնկ  
տա թօլունլարնինկ

neçik hasrättir  
aχinlarijniy  
yubanmaχlarij  
da tolyunlarnij

## 43/44

իվեաց  
յափշուակեցին  
վաճառեցեր  
կաստականաց  
Հալածչի  
կցեցիան

ուզտու  
թալատրլար  
սա[դ]դընկ  
մասիստապիստա  
խուլուչինինկ  
պիրիքդի

üzdü  
taladilar  
sa[t]tij  
masχaralχka  
χuvučinij  
biriki

**44/45**

զպատգամն  
ավուեցան  
՚ած  
լարեա  
ուղեա

կալաճիլարընկնընկ  
եսյիլտի  
խուշան  
խորկին  
դուզաթքին

galadžiläriijnij  
yayıldı  
χušan  
χorgün  
tüzätkin

**45/46**

դոչեցան  
վաղորդան  
զէսս խորտակեաց  
զասպարս

չախըրտըրլար  
էրդատան  
եարալլարնը  
սրնարրզալասը  
խալիսամնլարնը

čaxjirdilar  
ertädän  
yarağlarni sindiryaladı  
χalxanlarni

**46/47**

աՀարկու

խօրիսուլու

χorχulu

**47/48**

Հաստարմատ  
կողմանք Հիւսիսոյ  
Երկոնք  
սաստիկ  
զնաւս  
ի թարսիս  
շընեցարուք զսիուխիս  
պաշարեցէք  
պատմեցէք զաշտարակս  
առ ու ե սրան կանօնք պրօպատիկէ աշխին  
(47r) զամուրս

պազրիս գօգ  
դիրեասընտա  
եարլմբէչմնլնկ  
ինչսամախ  
մուխքամ  
քէրաբնը  
դարսիագա  
տոլաշինկրպ սիոննու  
խաբսամնկրպ  
չովրապանկրպ պուրձլարըն  
ճուվուլչոյ բեղսափոյ  
պէրքլիքլարըն

bazïç kök  
tiräsindä yarımkeçäniј  
inçxamaç  
muğkâm  
kerapnii  
Tarsistä  
dolaşñijz Sionnu  
χapsanjiz  
čövräläjiz burdžlarin  
džuvuhča Pet'saita  
berkliklärin

**48/49**

զշանճար

դարթիբնի

tärtipni

**49/50**

նոխազս  
լրիւ  
նոխազաց  
կարծեցեր  
գուցէ

էջրիլարնը  
դուզալիքի պիխա  
էջրիլարընկնընկ  
սաղմնտընկ  
շահաթ

ečkilärni  
tügällikí bilä  
ečkiläriijnij  
sayındij  
şahat

**50/51**

ծննջեա  
առաւել

պուզիին  
այրուղսու

buzgïн  
ayruysu

|                   |                        |                 |
|-------------------|------------------------|-----------------|
| <b>և աղթող</b>    | <b>տա էսկոչի</b>       | da yeqjüči      |
| <b>զանսայդրու</b> | <b>քօրալմականլարնը</b> | körälmägänlärni |
| <b>ցողեա</b>      | <b>պուռք</b>           | bürk            |
| <b>միշտկաւ</b>    | <b>զօպայ պիլայ</b>     | zoba bilä       |
| <b>քաւեայ</b>     | <b>առըդ</b>            | arit            |
| <b>պետութիւն</b>  | <b>ախալլիխնկ պիլաւ</b> | agalichij bilä  |
| <b>Հանցեն</b>     | <b>չըխարկայ</b>        | čixargay        |
| <b>զուվարակաւ</b> | <b>օկուպնու</b>        | ögüznü          |

**51/52**

|                  |                         |                       |
|------------------|-------------------------|-----------------------|
| <b>ածեիի</b>     | <b>եօլկուչ իդի</b>      | yölgüč iti            |
| <b>կործանման</b> | <b>եմիրմախլն</b>        | yemirmäxjin           |
| <b>խլեսցէ</b>    | <b>ուզկայ</b>           | üzgäy                 |
| <b>զարմատրս</b>  | <b>քօգոն. պութախլն.</b> | kökün, butaxin, tamu- |
|                  | <b>դամուրոն</b>         | run                   |
| <b>սըսողալից</b> | <b>եմիշլի</b>           | yemişli               |

**52/53**

|                           |                           |                      |
|---------------------------|---------------------------|----------------------|
| <b>անըսպամ= անզգամ</b>    | <b>ֆահամիրզ տա հարսրզ</b> | fâhamsiz da harsiz   |
| <b>խոսորեցան ի միասին</b> | <b>սաբտրլար պիր</b>       | saptilar bir oğurdan |
| <b>անպինսատացան</b>       | <b>օղարտան</b>            |                      |
|                           | <b>քերաքսիզ պօլտուլար</b> | keräksiz boldular    |

**54/55**

|                          |                          |                   |
|--------------------------|--------------------------|-------------------|
| <b>ոիսս</b>              | <b>օչ եա օբքայ</b>       | öč ya öpkä        |
| <b>ահ</b>                | <b>ահ</b>                | ah                |
| <b>գօղումն</b>           | <b>գիթրամինիս</b>        | titrämäx          |
| <b>ակն ոնէի</b>          | <b>գումանիմը պար էտի</b> | kümänim bar edi   |
| <b>զայրանսալց</b>        | <b>զահիրամնմախտան</b>    | zähirlänmäxtän    |
| <b>միրկեալ</b>           | <b>գաշվիշի</b>           | tašvišli          |
| <b>ընկլց</b>             | <b>սանկին</b>            | sangin [= salgın] |
| <b>ի հրապարակաց</b>      | <b>մահալպարտոյ</b>       | mahalälärdä       |
| <b>վաշխ և նենգութիւն</b> | <b>ասյը տա խայիլլին</b>  | ası da xayıllıç   |
| <b>թաքչէի</b>            | <b>եաշինիր էտիմ</b>      | yaşinir edim      |
| <b>Հաւասար իմ</b>        | <b>թէնկլաշիմ մէնիմ</b>   | teŋläsim menim    |
| <b>ծանսկթ իմ</b>         | <b>գանիշիմ մէնիմ</b>     | tanišim menim     |
| <b>ի վաղորդեան</b>       | <b>գանկ մանլնա</b>       | taŋ manına        |
| <b>սլաք</b>              | <b>քէսմաք</b>            | kesmäk            |
| <b>իջուացէս</b>          | <b>էնդիրկայսէն</b>       | endirgäyesen      |

**[Deuteronomy 32]**

|                       |                         |                  |
|-----------------------|-------------------------|------------------|
| <b>այրեսցէ և իջցէ</b> | <b>օրթասար տա էնսար</b> | örtäsär da ensär |
| <b>բուս</b>           | <b>պիդիշին</b>          | bitišin          |
| <b>կուտեցից</b>       | <b>եղյիմ</b>            | yïγïyim          |
| <b>սպառեցից</b>       | <b>գուկալլիյիմ</b>      | tügälliyim       |
| <b>ամբող = ամբոխ</b>  | <b>կմէն</b>             | gmen             |

|                                       |                     |                           |
|---------------------------------------|---------------------|---------------------------|
| (47v) իւծեաք                          | զապոնլանկանլար      | zabunlanganlar            |
| գազմնաբեկը                            | գազմնտան            | kazandan sindryalagan     |
| գէշ անկեալ                            | լշ դոչկան           | leš tüskän                |
| լարս                                  | իխն ձխնլարընտան     | yilan džynslarından       |
| այսր և անդրը                          | պէրի տա արի         | berli da arli suvragaylar |
| գարշեսցեն                             | սովլրակայլար        |                           |
| զի մի երկայնսակեացը                   | քի պօլմակայլար      | ki bolmagaylar ömürlü     |
| եղ՝ իցին                              | օմուրլու            |                           |
| դիք                                   | կուռքլարը           | gurk'larü                 |
| վատախորհուրդը                         | եամնն սաղըշիլար     | yaman sayışlılar          |
| այգոն սօդոմա էր որթ                   | պաղնտան սօդոմոննկ   | bağından Sotomnuj edi     |
| և տոննկը ի գոմորայ                    | էդի պօռլա դէրաքի    | borla teräki da tikmäsi   |
| և օդկոյզ                              | տա դիքմասը գոմորտան | Komordan                  |
| եռոյ                                  | տա սալմախը          | da salmaçji               |
| իժից                                  | օթստնկ              | ötnüj                     |
| անհնարին                              | օխելանլա՛'          | oxyilanlarırinij          |
| կըսգեալ                               | մուրտարսըզ          | murdarsız = čarásiz       |
| պահի                                  | մօշուրլանկան        | möhürlängän               |
| վրիժոց                                | սախլանլիյիր         | saxlanıyır                |
| Հարցի գքարի                           | օչ                  | öč                        |
| քեալս                                 | սորոնսար դաշքա      | urunsar taška             |
| լուծեալս                              | եօուրլան            | yorulgan                  |
| ուր են                                | պօշանկան            | boşangan                  |
| զճարպս սպանդիցն                       | իսանիտիր            | χanidir                   |
| թիկոնք                                | եաղլարըն            | yağlarin ḡasaplarinden    |
| Հարկանէլ                              | իսասարլարընտան      |                           |
| փայլակն                               | արիսայ              | arşa                      |
| վիրատրեցոց                            | թօվարմէն            | tövärmən                  |
| զօրացուացեն                           | եաշնամախը           | yaşnamajji                |
| ողորմեա կանոն է այս ով եղբայր գիտենաս | եաւալլարըննլրնկ     | yaralilarinijnej          |
| թիկոնք                                | քուչայդկայլար       | küçäytækylär              |

**55/56 - ՃԵ**

|                       |                |                             |
|-----------------------|----------------|-----------------------------|
| պատերազմոնք           | ուրուշար       | uruşlar                     |
| մարտընջեխն            | չարէշէրլար էտի | čarişirlar = čalişirlar edi |
| պանդուխս              | դարիակ         | yarib                       |
| թագդագումք            | եաշինս եաշինս  | yaşına yaşına               |
| գարշա[պա]րի սպասեսցեն | այաղլարըմա     | ayağlarima közätkäylär      |
| իսոստացար             | գօղաթքայլար    |                             |
|                       | ադասորնկ       | atadij                      |

**56/57**

|                |            |           |
|----------------|------------|-----------|
| (48r) ի Հովանի | գօլկասինսա | kölgäsinä |
|----------------|------------|-----------|

Նախատինս  
առամննք  
սուր սուսեր  
խորխորեատ

մասղարալլղգա  
դիշար  
իդի Խըլիչ  
դէրան չուղուր

masγaralijka  
tišlär  
iti xilič  
terän čuyur

## 57/58 - Ճ

Նիսդէր  
արգանդէ  
յիմի և գարբի  
իւեղեալ է  
դովչի ճարտարի  
դեղ  
ի դեղ ասովէ  
զժանիս  
Հեղոյ  
ի լարել  
տկարասցին  
զփուշս  
դըմսիք  
կիզգէ  
գուցցէ

խօզղիյիր  
խարդնտան  
խարա իւսն  
քի իւմուբտուր  
ճաստոնոնկ ճարտար  
օթ  
օթ պէրուչի  
դիշարըն  
դօրուլուր  
խօրուլիմնտա  
խօվուշլանկան  
դէկանաքլարըն  
դըմսիք  
օրդայկայ  
պարտըր

χօզγիյիր  
χարինդան  
χարայիլան  
ki yumuptur  
džadunuŋ džardar  
ot  
ot beruči  
tišlärin  
tökülür  
χօրulganda  
χօվուšlangan  
tegänäklärin  
tižnik  
örtägäy  
bardır

## 58/59 - Ճ

որսալ  
այց  
ընդ երեկոյս  
սովեսցէն  
զօղանձեսցէն  
և սուր է  
ցըրվեսց  
ընկճեայ  
պաշտամն  
ընկըրյին  
ի կատարածի  
տիրէ  
արրարնջեսցէն

ուլամակայ  
տարման  
գէշխորուն  
աշրջասարլար  
եանկշակայլար  
տա Խըլիչ պարտըր  
դաղ էդկին  
սալին  
ապրավուչիմ  
դութուշիրլար  
սողոնտա  
Էյալիք Էդար  
միրմիրյանրրլար

ulamaga  
därmän  
kečxurun  
ačijsarlar  
yanşagaylar  
da xilič bardır  
tayıtkin  
salgın  
abrvavučim  
tutušírlar  
soňuda  
eyälik etär  
mirmiirlarıllar

## 59/60

գշարուվածս  
իւլսոտութի  
զսուգիմ  
գշովիտսն  
իմի՞ն  
գաղայատ  
մանասէ

դօվովլիմնրն  
պէրքլիքնի  
սուգեմ ուլուստոն  
դուղարլն  
մէխիմնիր  
գաղայադ ուլուստն  
մանասէ

tövülgänin  
berklikni  
Sukem ulusun  
tüzlärin  
menimdir  
Kayaçat ulusun  
Manasē

Երբեմ= Երբեմ  
մովար յաւազան  
եղովմէ ուղեցից

Երբեմ= Երբեմ  
մավար դեկանսատ  
եղովմնատան դուզայդիյիմ

Eprem  
Mavap tegänäsi  
Etovmadan tüzätiyim

## 60/61

՚ի ծագաց  
աշտարակ  
աւորս աւորս  
օր լս օրէ

խըրեխիրնատան  
մուրճում  
քոն քոնստան  
քոն քոն արդընտան

χիրչինդան  
murdžum  
kün-kündän  
kün kün artindan

## 61/62 - Աղմա-Ղու

առաւել  
(48v) վորմոյ թիւրելոյ  
և ի ցանկոյ մերժելոյ

զպատիվ իմ  
ընթացան  
ափուեցէք  
ընդունայմ են  
ի կիշխոս  
աւ յոհ միւեցեն  
մեղանչեմ  
թէ առիւ կայցէ  
մի աւժարեսցեն  
իւրաքանչիւր

ա[ր]դի՞ իս  
տուվլարնը խախտթլանկան  
տա չէթաննը քէրի  
սալինկան  
չօրմաթիմնիյ  
իւկուրտուլար  
թօքէնկըզ  
հէշդիրլար  
դարթօվլարնտա դարազու  
ուզագքայլար  
եազրղանըրլար  
նէ պիլա գէլիայ  
Հաւաս էդմանն  
Հար պիրինսա

artīx  
duvarñi չաշուլлан  
da çetənni keri  
salıngan  
hörmätimni  
yügürdülär  
tökünjiz  
heçtirlär  
tartovlarında, tärözü  
uzatkaylar  
yazıÿylanırlar  
ne bilä kelgäy  
haväs etmäsin  
här birinä

## 62/63

քանիպատիկ  
ի ճարպոյ պարտր՛  
աղմեացոս  
երդնոյն  
իսցեն

նէ խաստար տա տախլն  
արդըխ  
եազնըն սէմիզի՛  
դուկուլարնըն  
անդ իշարլար  
խաբուշկայ

ne չadar da dağın  
artīx  
yağnij semizlikindän  
tülüklärniј  
ant içärlär  
χapušgay

## 63/64 - Ղու

յիրա դառնուղէ  
քննեցին  
մատիցէ

նէմակայ լեղիլրղկա  
դէրկատըլար  
գէլիայ

nemägä leyiliygä  
tergädilär  
kelgäy

## 64/65 - Ղու

վայել է  
գետն  
զակօս  
ի ցաւել  
պասկ

եարաշիր  
աւզանէ  
դարլովոն  
եաղիշլնս  
դամի

yaraşır  
özäni  
tarlovun  
yağışına  
tadži

բլուր[բ]ը  
խոյք մաքեաց  
**65/66 - կե**

և ընդ գեսս  
օտանաւորք  
իջուցեր  
խոյովք  
զուարակս  
նոխազս

**66/67**

գոհասցին

օրլար  
խօշարը խօյոնլարնեկ

տա օվան օդլաշ  
օյախար պիլա  
էնդիրուինկ  
խօշար պիլա  
դօվարլար պիլա  
էչկիլար

örlär  
xočlarï χoyunlarnïj

da özän ötläš  
ayačlar bilä  
endirdij  
xočlar bilä  
tovarlar bilä  
ečkilär

**67/68**

ձցրվեսցեն

դաղրլիայ  
անկար  
երինս  
սրղնատըրըր պիր երկա  
պիլա

taγılgay  
anjar  
yerinä  
süyindirir bir yergä bilä

այնմիկ

պու դուրլու տա  
աջրպլարնը

bu türlü dä ačriylilarni

ի տեղոջ

եազըշ էդսարդար  
սինս տա  
քլասս  
սովոնչլուքնու

yaγiš etsärlär

բնակեցածանէ զմիակրոնս

այդիիրար  
ուլաշմա դալմամա  
ճրուրմ էդիյիրախող

Sina da

սոյնպէս և զդառնացաւլս

սանկինս

kläsä

(49r) ցաւլեսցեն

երդկանանս

sövünčlüknü aytüyirlar

ի սինէ

խարքիախիքլանսար

ulašma talanma = ~ni

թէպէտ

սաղմն' տա

džirim etiyirsiz

յաւեն

ուլուկան

paylarni

բաժանելյաւարի

սաղմնիյիսինզ

ränginä

ննջեսցիք

առապարը

yřganina

վիճակաց

թուման քրատ

χarkibiklansar

ի գոյն

դալման

Saγmonda

ի գումարկել

պաշխիչնի

uyulgan

ձինասցի ի սաղմնն

խօրիս ինանկանլարնը

saγišliyirsiz

մածեալ

տա սաշին խըսդայ

arabalarï

կարծէք

անընկ պիլա

tümän kerät

կառք

դարթիյիմ

talan

բիւրապատիկ

օկուպոչիլարնեկ

başçışnii

առ աւար

անդա բենիսամի

χorx inanganlarni

պարգեսս

թերահաւաստից

da sačin χischa anij bilä

և զէեր մն կաճսուինս

կորցեցից

գարթիյիմ

tartiyim

գովչաց

օկուպոչիլարնեկ

ögüvüčilärni

Անդ բենիսամի

զաբուղովիսի  
նեփիթաղեմայ  
սաստեա  
եղեկան = եղեգան  
և ի դասս երլնձոց  
խոտեսցեն  
եգիպտոսէ  
Հընդիկ

զաբուղովիսունկ  
նեփիթաղեմնընկ  
օշաշ  
խամիշլինընկ  
տա պօլաքլարընա  
ինաքլամնընկ  
Հէշ պօլկայլար  
միարոսան  
Հէնդիստանըլլար

Zapuγonvun  
Nep't'ayemnij  
öčäš  
χamišliχnij  
da böläklärinä  
inäklärnij  
heč bolgaylar  
Misiřdan  
Hentisdanlılar

## 68/69 - Ի՞Ռ

ընկայ  
շրջանկը  
կերկերեցաւ  
ապրշտակեալն է  
տուժէի  
անրագամութիւ իմ  
մի պատկառեսցեն  
յիւր  
նախատնչաց  
առ դուկ քան բզմ

(49v) քուրծ  
առակը  
մի ընկցին  
պրտուդ  
ջրհոր մի գայրուսցէ  
թրշվառութե  
կորեացոյ  
արկցես  
աւերակ  
յաւելին  
և ի վէ րս  
ծննձեսցեն  
ի դիպրութենէ  
քան բզմութ պատաղ  
եղներս  
կճղակս  
զեռայ  
Հրէաստանի

պա[դ]/թրմ  
տոլաշուխլար  
Եյիլոի  
խարմիյիր Էտիմ  
դօվար Էտիմ  
Էսաիզիթիմնի մէնիմ  
Հարլամնմակայլար  
խօնախ  
դապալավուչիլարում  
ծեծ ես դօվուշ եայ  
շապլայ ուրմայ  
խըստան  
քուլքրու  
պաթրոմալանլար  
այլանկանը  
խոյու եաբմասըն  
զամոնլուխլայ  
Էկին  
սալվայսէն  
բուտա  
ար[դ]դրտրլար  
տա եառալար  
պուզուկայլար  
դիֆտարընկտան  
նէ քի պէզով եաշ  
մոնկուզլար  
դուսղլար  
խայնաշիր  
ձուշուղլուխունկ

ba[t]tüm  
dolaşuχlar  
yeyildi  
χapmïyir edim  
tözär edim  
essizlikimni menim  
harlanmagaylar  
χonaχ  
tabalavučilarım  
dzedz ya tövüş ya šabla  
urma  
χıldan  
kültkü  
battırmasınlar  
aylanganî  
χoyu yapmasın  
zamunluχka  
eggin  
salgaysen  
pusta  
arttiirdilar  
da yaralar  
buzulgaylar  
diftarındän  
ne ki byzov yaş  
münjüzlär  
tuyaγlar  
χaynaşır  
džuhutluχnuj

## 69/70 - Ի՞Ր

բութայ  
վաշ-վաշ  
մի ամենայր

Ճաճ[դ]լան  
վախ վախ  
գէշիվմակին

džähətlan  
vax vax  
keçikmägin

**70/71 - Հ**

|                |                |                  |
|----------------|----------------|------------------|
| սիշտաւակ       | պոլժայ         | buta             |
| յաւելից        | ար[դ]ղըրիյիմ   | arttiriyim       |
| խարթախութի     | Հիլլարինը      | hillâliçnî       |
| գալրութե       | պիդիքչիլինը    | bitikçiliçnî     |
| ցարթ ևս        | Հալի տա        | hali dä          |
| մինչև յալմորել | շախ ախարդիկնչա | čax aχarginča da |
| և ի ծերանալ    | տա խարդայկինչա | χartaygınča      |
| որչափ          | Նէ խասար       | ne χadar         |
| ի միուսանկամ   | դէքրար         | tekrar           |

**71/72 - Հ՛**

|           |              |             |
|-----------|--------------|-------------|
| արգայի    | բատիշահկա    | padišahga   |
| գեղման    | դիֆթիզմինկ   | tiftikniŋ   |
| ծագեսցի   | շրիքայ       | čiŋkay      |
| ի գետոց   | րիգալարտան   | rikalardan  |
| թարսի     | թարսիզմինկ   | Tarsiznij   |
| կրզիեց    | օթրաչլարնընկ | otračlarnij |
| արաբաց    | արաբիստան    | Arapisdan   |
| և սաբաց   | տա սաբայ     | da Sapa     |
| անխայեսցէ | այակայ       | ayagay      |
| վաշխից    | ասիստան      | asidan      |

**[1 Samuel 2: 1-10: Hannah's Prayer].****ա՛ զօթ' աննա՝ մայրն սասմո՛ ի**

|                                   |                 |                |
|-----------------------------------|-----------------|----------------|
| չիք                               | եօխսուր         | yoxtur         |
| թուլացան                          | պօշանսի         | boşandı        |
| տկարք վառեցան                     | քոչսուլզար      | küçsüzlär      |
|                                   | եառաղլանտըլար   | yaraŋlandilar  |
| գործ առքց պշուցեալ դիք կոճնայ էին |                 |                |
| (50r) այկ և լիք                   | թօխլար տա դօլու | toxlar da tolu |
| ամիլոն                            | դօղմասրզ        | toymasız       |
| աղբեաց                            | չօբլուխտան      | çöplüxtän      |
| բարբառեցյ                         | կալաճիտան       | galadžidan     |
| իբև կա[ն]ոն է այս ով է եղբայ      |                 |                |

**72/73 - Ճ**

|               |                |                      |
|---------------|----------------|----------------------|
| սակափի մի     | ազուլախրինսա   | azulaχgina           |
| վերեպ         | էքսիքիք        | eksiklik             |
| կալու         | դուրսու        | tudu > turdu = tuttu |
| արկան         | կիրտիլար       | kiyidilär            |
| ի ճարպոյ      | եալտան         | yaŋdan               |
| զապիրասութի   | Հօրմաժմափլիքնի | hörmâtsizlikni       |
| ածէին գերկրաւ | դէղյիիր էտիլար | keziyir edilär yer   |
|               | Եր ուստոնտա    | üstündä              |
| այսրէն        | մոնտայ         | munda                |

|  |  |   |
|--|--|---|
| զուր ուրեմն<br>խոշտանկեալ  | Հէջ երկաստան.ալայ Էսայ<br>դօվովկան   | heč yergädän, alay esä<br>tövülgän  |
| միքան ախրս աւգէց աեղի ուր խարախչիք կու կենան կամբռու ի մորին. նէմիշ<br>ստուդ տա. կան |  |   |
| կըշտանքանկ իմ<br>և այս ջան է<br>զկատարած<br>տարագիր<br>այլագոնեցան<br>ապրատամիք      | ազարլամանիմրիմ<br>տա պու ճաճթլիքդիր<br>սօնղուսոն<br>եազովսուզ<br>օվկա ըռանլի պօլտովար<br>խային | azarlamağım<br>da bu džähältiktir<br>soñyusun<br>yazovsuz<br>özgä irängli boldular<br>çayin |

**73/74 - Շ**

|  |   |  |
|--|---|--|
| արատի<br>անտառի<br>մայտառագ կոտորեցին                | գութովլարընտան<br>արմանստակի<br>պալմալար պիլա<br>սընտրղալադրլար     | kütövlärindän<br>ormandagi<br>baltalar bilä<br>sindiryaladilar     |
| և մրճովք   | տա ուլու չաքուչար<br>պիլայ  | da ulu čakučlar bilä   |
| գուցէ<br>սահմանս<br>զբարոն<br>այս ուշ<br>յափշտակէլոց | պարտէր<br>չէքլար<br>ավալպահարնը<br>պու մայսն<br>ալղասալանկանլարնընկ | bardır<br>çeklär<br>ävälbaharni<br>bu mäyan<br>alyasalanganlarniij |

**74/75 - Շ**

|   |  |  |
|---|--|--|
| որժամ ժամ առից ես<br>զսինս<br>զսոյն<br>անապակ արկեալ<br>մրուր | խաչան վախտ Եղանակ<br>դիրաքին<br>պոնու<br>զատասըզ դօլթուրկան<br>չօբրասը | χаčan vaxt etsänj<br>tiräkin<br>bunu<br>zadasız toldurgan<br>çöpräsi |
|---|--|--|

**75/76 - Շ**

|                                 |   |  |
|---------------------------------|---|--|
| և զճակատամարտ<br>արք<br>ի սաստէ | տա ճակագ օղուաշին<br>ատամլար<br>ազարյամախյնստան | da džagat oýrašin<br>adamlar<br>azarlamağijdan |
|---------------------------------|---|--|

**76/77 - Շ**

|  |   |  |
|--|---|--|
| ի պահոց<br>տառապէր<br>և ևս<br>անուի՞ անսիի | սաղլամաղլա<br>դաշլիշանըր Էտի<br>էլբաք<br>քօբչակընկընկ | saxlamağga<br>taşvişlänir edi<br>elpäk<br>köpçägiñniij |
|--|---|--|

**77/78**

|          |              |               |
|----------|--------------|---------------|
| զի դիցեն | քի Խօյկայլար | ki χoygayalar |
|----------|--------------|---------------|

|   |                                |                         |
|---|--------------------------------|-------------------------|
| <b>դառնայաւուղ</b>                            | <b>աչրղագուշի</b>              | ačıγlatuči              |
| <b>լիացիկ և պընտացիկ</b>                      | <b>դօլուորուպ ադկաննլար</b>    | toldurup atkanlar       |
| <b>ի կապարձս</b>                              | <b>տա պէք աթկաննլար</b>        | da bek atkanlar         |
| <b>ուխտի</b>                                  | <b>սստա(զ)խլարընս</b>          | sadačlarına             |
| <b>զերախտիս</b>                               | <b>օսիադընս</b>                | osiatina                |
| <b>տայանոբ"</b>                               | <b>եախչիլիխինս</b>             | yaxčılıçın              |
| <b>Հերձ</b>                                   | <b>տայաննլնկ</b>               | Dajannij                |
| <b>ի տիկս</b>                                 | <b>եաստը</b>                   | yardı                   |
| <b>Հոսեաց</b>                                 | <b>դուշխուստայ</b>             | tulxuxta                |
| <b>յաւելին ի մեղանչել</b>                     | <b>ախորրոտը</b>                | axtırıcı                |
| <b>անջրդի</b>                                 | <b>արդըրարըլար եազըիս</b>      | arttirdilar yazıcı      |
| <b>տրանջեցին</b>                              | <b>խըլնմախնը</b>               | χılınmaknii             |
| <b>կարող իցէ</b>                              | <b>սուվուուզուխտա</b>          | suvsuzluxta             |
| <b>վտեակ խաղային</b>                          | <b>մըմըտանտըլար</b>            | mimildandilar           |
| <b>աղէ Հաց ևս կարասցէ</b>                     | <b>քուչու պօկայ</b>            | küçlü bolgay            |
| <b>սպաղեաց</b>                                | <b>իրմանխար էդարլար էտի</b>    | ürmaçlar etärlär edi    |
| <b>տեղէաց մանանայ</b>                         | <b>Էկար օմմաքնը հանուզ</b>     | egär ötmäknı hanuz      |
| <b>ի կերակուր</b>                             | <b>պօլսա</b>                   | bolsa                   |
| <b>Հարասոյ</b>                                | <b>սօնկրակայ սալտը</b>         | sonraga saldı           |
| <b>և ած</b>                                   | <b>եազտրտը մանանանը</b>        | yagdırıcı manananii     |
| <b>զշխախտի</b>                                | <b>եամախքա</b>                 | yemäçkä                 |
| <b>բանակի</b>                                 | <b>կս քոննունկ</b>             | geskünnüj               |
| <b>զլրանոդ</b>                                | <b>տա քէլիխրտի</b>             | da keltirdi             |
| <b>յայսմ</b>                                  | <b>եարըմքէ[ա]</b>              | yarimkečä               |
| <b>բութապէս</b>                               | <b>թապօրլարընընկ</b>           | taborlariniij           |
| <b>զպյորացուցին</b>                           | <b>չադրուլարընընկ</b>          | čatırlariniij           |
| <b>զգեսոս</b>                                 | <b>անկար</b>                   | ajar                    |
| <b>շանճճ'. շանաճանճ</b>                       | <b>թէզինտան</b>                | tezindän                |
| <b>գորտիս</b>                                 | <b>զահիրլատդըլար</b>           | zähirlättilar           |
| <b>ժանսոյ</b>                                 | <b>ջայլարըն</b>                | čaylarin                |
| <b>մարախոյ</b>                                | <b>իթջիափի'. իթ ջիախնլարին</b> | itčibin, itčibinlärin   |
| <b>եղեմամբ</b>                                | <b>պաղալար պիկա</b>            | bağalar bilä            |
| <b>աւ մթ զորումն</b><br>(51r) <b>դիմեցոյց</b> | <b>ժանկակա</b>                 | žaniggä                 |
| <b>ոչ անխայեաց</b>                            | <b>սարընջիսա</b>               | sarînčxa                |
| <b>անդրանիկս</b>                              | <b>խըրալու պիկա.</b>           | χiravu bilä, moroz bilä |
| <b>գամիս</b>                                  | <b>մօրօգ պիկա</b>              |                         |
| <b>Հորդան ետ</b>                              | <b>գուգօլ: կմխարանչու՛ն</b>    | kukol gem xaranč'ūx     |
| <b>զշոս</b>                                   | <b>դիպատը</b>                  | tibädi                  |
| <b>ստացեալ է</b>                              | <b>այամատը</b>                 | ayamadi                 |
| <b>թիւր</b>                                   | <b>իլկարիկիլարըն</b>           | ilgärigilärin           |
|   | <b>գամաննլնկ</b>               | Kamanij                 |
|   | <b>եօլ պէրտի</b>               | yol berdi               |
|   | <b>խօյլարնը</b>                | çoylarniij              |
|   | <b>դաբոնտուր էտի</b>           | tapunur edi             |
|   | <b>խախուտ</b>                  | χaxut                   |

ի բագինս  
և դրաւշելող  
ի սելով  
արգել  
անտես արար  
զգացաւ  
ի վերջին ծնամնելոց  
Հովել  
արածեր

կուրքլարընստա  
տա եօնկան փուտլարը  
պիլս  
խելոլտա  
դիյտի  
քօրմանմիշ էդդի  
եսա դուդդու  
սօնղուկի գողկանլարտա  
դուդմա  
դուդար էտի

gurk'larında  
da yongan pudlari  
bilâ  
iSelovda  
tiydi  
körmämiš etti  
yas tuttu  
sonyugi toylanlarda  
kütmä  
kütär edi

## 78/79

Ճիղս մրտապահաց  
արկին զդիսկոնս  
գեշ  
թռչոց  
Հեղ  
առ ի ինսդրել  
շահեա  
սպամաննելոց

սալաշին եսիշ  
սախլավուչիլարնընկ  
խօյտուլար թէնլարնը  
լշ  
ուջար խուշլարկա  
գօք  
իզտամախ ուջոն  
դուդքին  
օլտուրկանլարընսա

salaşin yemiş  
saçlavučılınları  
çoydular tenlärni  
leš  
učar xuşlarga  
tök  
izdämäχ üçün  
kütkin  
öldürgänlärinä

## 79/80

ն Հովուեստ  
ջամբեցեր  
այգի  
զարմատըս  
բարտնակ  
զորիժ  
ի գետս են  
շառափիզ  
զցանկ  
կթէն  
անցաւորք  
ապականեց  
յանտառի և երէ վայրի  
արածեցաւ  
ած զորուեց  
դարձ

Էյ քուդուչիսի  
եդիրտինկ  
պաղնը  
գօդոն  
պուդախլարը  
դէրաքին  
իրմախլարտըր  
մատղաշ պուդախլարը  
չէդանկին  
սաղրիրլար  
քէջրանկար  
պուդտու  
օրմանտակի տա քիյիք  
եսապան քուդուլու  
թէնկրի խուվադլըլարնընկ  
խայդիր

ey tutucisi  
yedirdiŋ  
baynî  
kökün  
butaχları  
teräkin  
İRMAχlardır  
madgaš butaχları  
çetänin  
sayiyyirlar  
kečkänlär  
buzdu  
ormandagi da kiyik  
yaban kütüldü  
Teñri xuvatlilarnıŋ  
xayıtip

(51v) This page was lost.

## (52r) 123/124

ընդ ու[զ]իս  
որսողաց

ախընկար տա  
աւչինկինկ

ayinlar da  
avčiniiŋ

**124/125****յափիշտակուեր****խաբմախ պիլա****χαρμաχ bilä****125/126 - ԹՌ****վարէին****սասպան սուրարլար Էտի****saban sürärlär edi****Հւձնոցին****չալկայլար****čalgaylar****բերկրեալք****սօվոնկանլար****sövüngänlär****զուխա = զուխու****ջայլարնը****čaylarni****զորայս****օրախլարին****oraχlarin****126/127****վաստակին շինողք****Էմկանիիր Եասավուչիլարը****emgäniyir yasavučiları****տքնին****օյախտըրլար****oyaχtiirlar****արդյարիք****Հալի դուրունկուզ****hali turuñuz****վարձք****գոլօվու****tölövü****որովայնի****իսրաքինինկ****yüräkinij****թաւթափերոց****սիկուչիլարնլնկ****silküçilärni****առ դրան****Էշիքդա****eşiktä****127/128****այգի վայելուչյանկինսա****պոռլալիս քօրքլու****borlalijx körklü****տան****պուշխախնա օվոնկնսոնկ****bučxaχına üvüñünүj****նր տոննկ ձիթենուոյ****Եանկի թիքմա****yanji tikmä****զայթոն դէ'****զայթոն դէ'****zäytün teräkinij****128/129****բազում անգամ մարտեան****քօթ քէրադ****köp kerät čarıştılar >****ընդ իս****չա[ր>]լիշիլար պիրկամա****čaliştılar birgämä****ոչ աղթեցին****Ենկմատըլար****yejmädilär****զիմիկոնս****արխամիը****arχamni****ընդերկար****ուզոն****uzun****խորտակէ զուն****Եանչար կարտանին****yançar gärdanın****տանիաց****տամնակի. օվտակի****damdagı, övdägi****ի բուռն****օվլոչքա****ovučka****ոչ ելից****գոլսուրմաստը****toldurmadı****Հնձաւին****չալուչի****čaluči****զգրկս****խուչախն****χučaχin****առ նօքաւաք****ալար սարդըն****alar sartın****129/130****կեալ****դուրսնս****turma****քաւուի****արըգմախ****aritmaχ****ի պահէ առաւաստու****վախողնստան Էրդանընկ****vajtindan ertäni****130/131****և ոչ զբասան****տա նէ Եուպաննմատը****da ne yubanmadı**

սարտուցեալ ի ստենէ  
անդրէն ի նոյն

ուրուկմիշ գողլարտան  
անտօխ անկար

urulmîš töşlärdän  
andox [<anda oχ] ajar

## 131/132

Հեղուի  
կամնինջ արտևամասց  
տիրանաց  
յեփրաթա  
ի դաշտս մայրեաց  
տապանակ  
կտակարանկը  
Երդուաւ  
և ոչ ստեաց նմայ  
չեմ գիլսել և ոչ իմղուի

(52v) սաւէ  
այս է  
ընդ սա  
Երիցանց  
Երիցոնկը  
ծագեցից

սէքինսիքին  
եա եւխու գօղլարըմա  
նէմա երլարըմա  
յեփրադաստան  
գուզոնա օրմանստակի  
դաշ  
պիթիքլարը  
անդ իձդից  
տա տուկուլ եալզան  
տա անկար տա նէ  
խոսդուրդովուխ  
այ[դ]դի  
պուսուր  
պոնկար  
քշլարընա  
պապասլար  
չխարիմ

sekinlikin  
ya yuxu közlärimä  
nemä yerlärimä  
Jep'ratadan  
tüzünä ormandagi  
taš  
bitikläri  
ant icti  
da dugul yalçan da  
aajar, da ne χuturyuluχ

aytti  
budur  
buñar  
kahانalarına  
babaslar  
cīxarıyım

## 132/133 – ՃՌ

վայելուչ  
զի  
իջանէ  
մուրուս աՀարի՛ օվլ  
և ի մորուացն  
ի գրապան  
ի Հերմոնէ

քօրքլու  
նէ  
Էսար  
սախալինա  
սախալինստան  
գօգունա  
Հերմոնստան

körklü  
ne  
enär  
saخالينا Aharonnu<sup>ت</sup>  
saخالىندان  
köksünä  
Hermondan

## 133/134

ո՞ կայք

քիմ պարսիու

kim barsiz

## 134/135 – ՃՌ

զհողմն ի շտեմարանաց  
անդրանիկս  
ի մեջքս  
զսէՀնն թգր ամուրհայ՝  
զովք թգր բասան  
քանանաց  
միսիթարի

Ելնից արմանսլարընստան  
եա Հումիս՝  
իլկարկի գօղկանլարըմնը  
արանկա  
զսէՀովլու խանըն  
[ամուրհայի]լարնըն  
[ովք]նո(ւ) խանըն  
[բաս]ամնենկ  
[քանան]այլարնընկ  
օվլոնուր

yelni χарманلارىندan  
ya humna"  
ilgärgi toğanlarımni  
araŋa  
zSehovnu χanin  
[Amurhaçı]larnı  
[Ovk]nu χanin  
[Pas]annı  
[Kanan]acılärni  
övünür

**պիտիյ****դևեանսին****Leweanyi****135/136 - ՃՂԵ**

|                     |                  |                    |
|---------------------|------------------|--------------------|
| իշխանական           | պուրուխչիլիս     | buyruχčiliχ        |
| տուլնջեան           | քոնսուղկիա       | kündüzgä           |
| եւերձ               | եսուտը           | yardı              |
| բաժանեաց երկուս     | այրրտը էքի բայկա | ayırıcı eki payga  |
| մասոնս              |                  |                    |
| ընկըզմեաց գիտաւառին | պօղտու փառաւանու | boğdu p'ařawo[n]nu |

**136/137 - ՃՂԱ**

|                   |                     |                      |
|-------------------|---------------------|----------------------|
| առ գետս բարելացոց | ախըն սուվլարինսա    | աշխın suvlarına      |
| ուռեաց            | պալոտադլըլարնընկ    | Bağdatlılarnij       |
| գերիչք            | դալ գերավլարընընկ   | tal teräkläriniŋ     |
| գերելարք          | օլճա էդուչիլարըմրդ  | oldža etüçilärimeriz |
| ստիպէխն           | եսաըր էդուչիլարըմրդ | yäsir etüçilärimeriz |
| կցեսցի            | խըլիլարլար էսի      | χiyiçlarlar edi      |
| ի քիմն իմ         | եսապոչքայ           | yabuškay             |
| նախս նըւագեցից    | դանսկլայիմա         | tanlayıma            |
| եդովմա            | պաշդա սարնսամասամ   | başta sarnamasam     |
| բարելացոց         | եդովմանընկ          | Etozmanij            |
| թշուտաւական       | պալոտադլըլարնընկ    | Baydatlılarnij       |
|                   | զապուն              | zabun                |

**137/138****Հրեշտակի****Էլշի****elçi****138/139****Հանդարտեն****Հրտաման****čidaman****Հանդարտեն****պօվրավլարըմիր****bövräklärimni****ոչ թագեւաւ****եաշիրիմատը****yaşırlımadı****ընդ ստորինս****աշախիլին տա****aşaçlıxın da****արու[թին] = մեծարւոյ****Հօրմադիմա****hörmättä****[139/140]****յառնէ****աստամոն****adamdan****[138/139]****դու ստացար****սէն դաբդընկ****sen taptiŋ**